

Magdalena Ślawska

Formy dialogu w gatunkach prasowych

Publikacja jest cennym opracowaniem jednego z głównych wyróżników współczesnych mediów, tu prasy, jakim jest szeroko pojęta dialogowość, związana z przeobrażeniami w kulturze i komunikacji. Autorka zbiera w niej, porządkuje i twórczo rozwija wiele koncepcji związanych ze sposobem opisu specyfiki funkcjonowania tekstu medialnego, w tym prasowego, we współczesnej komunikacji. [...] W badaniu tytułowych form dialogu [...] musiała zmierzyć się z ogromem interdyscyplinarnej wiedzy, która narosła wokół zagadnień poruszanych w pracy. I trzeba podkreślić, że doskonale sobie z tym poradziła. Z Jej pracy mogą korzystać badacze różnych dyscyplin, których interesuje funkcjonowanie mediów we współczesnym świecie.

Z recenzji wydawniczej dr hab. prof. Ul. Barbary Kudry

[Autorka] sprecyzowała, a następnie poddała refleksji badawczej pojęcia: *forma dialogowa wewnątrztekstowa i zewnątrztekstowa*, *interakcje językowa*, *gatunek*, metody postępowania [...], m.in. genologia lingwistyczna, teoria komunikacji, medioznawstwo i literaturoznawstwo oraz tło kulturowe, zbliżenie mediów do odbiorców, hybrydyzacja wzorców gatunkowych [...].

Autorka jawi się w pracy jako skrupulatny badacz i błyskotliwy obserwator. Intrygujące są nie tylko Jej obserwacje, ale także bardzo dobrze przeprowadzone analizy, rozważania jawnie dowodzą samodzielności myślenia.

Z recenzji dr hab. Iwony Loewe

Rozprawa wyrasta z dorobku metodologicznego i poznawczego językoznawców z Uniwersytetu Śląskiego. Jest tak bardzo głęboko zakorzeniona w rodzimej glebie, że uwzględnia zarówno teorię genologiczną, sposób ujmowania dialogu, rozmowy, konwersacji oraz pokrewnych pojęć, ich filiacji literackich, jak i sposoby opisu gatunków medialnych czy innych kwestii związanych z problematyką medialną. Staje się wspaniałym zwierciadłem odbijającym dorobek katowickiej lingwistyki, by nie rzec, że stanowi jej pomnik [...]. Młoda badaczka jest na tyle chłonna osobowością, że potrafi nawiązać, też twórczo, dodać trzeba, do dorobku genologii lingwistycznej i medioznawczej [...]. reprezentowanej przez przedstawicieli innych ośrodków [...].

Autorka rozprawy jest znakomitym filologiem i medioznawcą [...], osobą wrażliwą na teksty, [zdolała] zgromadzić tak wielką liczbę tak atrakcyjnych wypowiedzi dziennikarskich (praktycznie same rarytasy). Jest znawczynią konwencji gatunkowych i praw komunikacji w prasie, co pozwoliło Jej nadać analizom indywidualny charakter i dialogiczny styl.

Z recenzji prof. zw. dr hab. Marii Wojtak

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO
KATOWICE 2014

Formy dialogu
w gatunkach prasowych

Moim Rodzicom

NR 3179

Magdalena Ślawska

Formy dialogu
w gatunkach prasowych

Redaktor serii: Nauki Polityczne
Mariusz Kolczyński

Recenzent
Barbara Kudra

Autorka publikowanej pracy została laureatką Konkursu Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej na Najlepszą Pracę Doktorską z zakresu nauki o mediach i komunikacji społecznej „DOKTORAT '12”. Nagrodę zdobyła za rozprawę *Formy dialogowe w gatunkach prasowych* napisaną pod kierunkiem prof. dr hab. Małgorzaty Kity.

Prezentowana praca naukowa powstała jako efekt projektu badawczego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego Nr 1886/B/H03/2009/36 z dnia 26.03.2009 (tzw. grantu promotorskiego).

Jako Wydawnictwo dołożyliśmy wszelkich starań, aby skontaktować się z Redakcjami przywoływanych w pracy czasopism. Nie od wszystkich jednak otrzymaliśmy odpowiedź, zatem skanowane fragmenty artykułów prasowych zamieszczamy na prawie cytatu w publikacji niekomercyjnej, niskonakładowej, o charakterze naukowym.

Spis treści

Wstęp	9
Rozdział I	
O gatunku prasowym – między paktem a przekazem	17
Tekst a gatunek	21
O gatunku dziennikarskim/medialnym	23
Funkcjonalność i komunikatywność	24
Pakt faktograficzny	28
Przełożnik jest przekazem	29
Prasowość tekstu	30
Typologia gatunków prasowych	33
Gatunki informacyjne	35
Gatunki publicystyczne	36
Gatunki dialogowe i niedialogowe	38
Rozdział II	
O dialogu w komunikowaniu – między nadawcą a odbiorcą	41
Struktura dialogu	44
Dialog a rozmowa	45
Dialog, monolog a trilog	46
Filozofia dialogu	47
Dialogowa zasada tekstu	48
Dialog w komunikacji	50
Modele komunikacji językowej	51
Komunikacja – interakcja – dyskurs	54
Odbiorca – współtwórca dialogu	56
Komunikowanie medialne/masowe	57
Teorie komunikowania medialnego	58
Społeczeństwo medialne	60
Masowy odbiorca	61
Oddziaływanie mediów	63
Rozdział III	
O wywiadzie prasowym – między gatunkowym wzorcem a jego modyfikacjami	67
Historia wywiadu i próba typologii	72
Wzorzec gatunkowy	73
Wyznaczniki gatunku	75
Dziennikarz, bohater wywiadu i czytelnik	75
Metamorfozy gatunku	82
Uczestnicy wywiadu	83
Przeprowadzający wywiad	85

Udzielający wywiadu	92
„Niedialogowe” wywiady	97
Wywiady w innej szacie gatunkowej	102
Rozdział IV	
O gatunkach niedialogowych – między monologiem a (za)pisany dialogiem	109
Dialog (za)pisany	112
Dialogowane reportaże	113
Dialogowane felietony	124
Dialogowane komentarze	137
Dialogowane recenzje	141
Dialog „dla”	146
Rozdział V	
O interakcyjności – między dziennikarzem a czytelnikiem	149
Dialog intratekstowy i intertekstowy	153
Zaproszenie do dialogu	156
Dialogi intertekstowe – interakcyjność	158
Ślady odbiorcy w tekście	160
Formy adresatywne	161
Stylizacja na język odbiorcy	167
Teksty prasowe o charakterze interakcyjnym	168
„Miejsca” czytelniczej obecności	171
Czytelnik współtwórca	179
Rozdział VI	
O intertekstowości – między tekstem a tekstem	183
Interekstualność a dialog	185
Interekstowość a interakcyjność	188
Dyskurs prasowy a intertekstowość	189
Kolażowość tekstów prasowych	190
Intergatunkowość	192
Interekstowość w prasie	193
O polemiczności	194
Relacja: tekst – tekst	199
Rozdział VII	
O wielogłosach – między głosowością a wizualnością tekstu	211
Dialogi intratekstowe	213
Wielogłosowość	214
Dwugłosy i trójgłosy	217

Strategie nadawczo-odbiorcze	225
Kwestie gatunku w formule wielogłosu	227
Różne punkty widzenia	230
Wielogłosy	236
Infografika	242
Modyfikacje wielogłosowe	243
Rozdział VIII	
O dialogu w miejscach strategicznych tekstu – między „grafiką” dialogu a wyborem miejsca w tekście	249
„Grafika” dialogu	251
Miejsca strategiczne i orientacyjne w tekście	252
Dialogowane tytuły	254
Dialogowane lidy	258
Dialogowana rama tekstu	262
Dialogowane śródtytuły	265
Zakończenie	267
Bibliografia	271
Wykaz źródeł	288
Indeks nazwisk	291
Summary	297
Zusammenfassung	299

Wstęp

„Pracujący we współczesnych mediach dziennikarze dążą do przełamania barier stworzonych przez naturalne w tych warunkach i zgodne z istotą komunikacji medialnej zakwalifikowanie jej do jednostronnej, zhierarchizowanej i pozbawionej kontroli nad aktywnością odbioru komunikacji masowej. Zbliżenie do odbiorców polegać ma przede wszystkim na zmniejszeniu dystansu komunikacyjnego pomiędzy oboma podmiotami komunikacji medialnej, na zneutralizowaniu braku bądź ewentualnym ustanowieniu wspólnego TU i TERAZ oraz na osłabieniu negatywnych skutków masowości odbioru komunikatów medialnych. Aby to osiągnąć, dziennikarze posługują się najczęściej określonymi skryptami i scenariuszami komunikacyjnymi albo wybierają najwłaściwszy dla wykreowanej przez siebie formy kontaktu styl i gatunek wypowiedzi” (NOWAK, TOKARSKI 2007: 20). W celu zmniejszenia tego medialnego dystansu nadawczo-odbiorczego dziennikarze bardzo często wybierają formy dialogu jako podstawowe scenariusze komunikacyjne. Niniejsza praca jest próbą odpowiedzi na pytania o to, jak wyglądają takie dialogowe skrypty i jak wybór formy dialogowej wpływa na kształt gatunków prasowych. Moim podstawowym celem była bowiem analiza różnych przejawów dialogowości z perspektywy genologicznej.

Opis dialogowości w prasie może posłużyć szerszemu spojrzeniu na kwestie przemian gatunków prasowych, a te można odnieść do zjawisk obecnych we współczesnej kulturze i komunikacji. Należy podkreślić, że po roku 1989 nastąpiła w mediach rewolucja komunikacyjna, a wyraźne zmiany komunikacji medialnej odcisnęły swoje piętno na gatunkach medialnych, czyniąc z nich twory rozmyte, hybrydyczne, tworzące różnorodne konstelacje i wchodzące w różnorakie interakcje¹. W obszarze gatunków medialnych coraz częściej można zaobserwować

---

¹ Medioznawcy i genolodzy zwracają uwagę na trudności w badaniu gatunków; por. np.: „Czyż w czasach manifestacyjnego zacierania granic pomiędzy wszelkimi formami wypowiedzi, pomiędzy literaturą a tekstami pozaliterackimi a przede wszystkim w czasach, gdy piśmiennictwo zdaje się składać niemal wyłącznie z form hybrydycznych, nie nazwanych i jeszcze nie rozpoznanych, genologia jest jeszcze potrzebna? Lub choćby użyteczna? – a jeśli tak to w jaki sposób?” (BOLECKI, OPAKCI 2000: 5). „Czy mówienie o gatunkach dziennikarskich w odniesieniu do tekstów o płynnej, »zmąconej« strukturze ma sens? Zachowanie takiej czy innej konwencji gatunkowej oznaczałoby po prostu »zamrażanie« owej płynności, powrót do arbitralnie zaznaczonych granic między typami wypowiedzi – granic, które są zupełnie niezrozumiałe w dzisiejszym społecznym życiu i w kontekstach interaktywnej komunikacji” (BAUER 2009: 329).

tendencje, które są w stosunku do siebie przeciwstawne, na przykład: indywidualizację, homogeniczność, intermedialność czy konwergencję gatunków medialnych. Bogusława Dobek-Ostrowska podkreśla, że przeobrażenia mediów drukowanych i ich adaptacja do nowych warunków przebiegają szybciej i sprawniej niż mediów elektronicznych. Autorka wymienia kilka wymiarów autonomizacji mediów: polityczny, ekonomiczny, społeczny, technologiczny i profesjonalny. Wymiar społeczny polega na tym, że media stają się zależne od swojej publiczności, która wcześniej była jedynie pasywnym odbiorcą (DOBĘK-OSTROWSKA 2006: 25–26). „Media w Polsce, podobnie jak na całym świecie, wchodzą coraz wyraźniej w fazę koncentracji. Widać to zwłaszcza na przykładzie koncernów prasowych, przekształcających się w grupy multimedialne działające we wszystkich obszarach komunikowania. Przeciwnicy tego procesu obawiają się skoncentrowania władzy nad mediami w rękach właścicieli tych grup i zagrożenia dla pluralizmu opinii, ale nie brak także i takich wypowiedzi, że rozwój nowych środków komunikowania, w tym interaktywnych, określanymi jako media dialogu społecznego, daje odbiorcom prawo głosu i wyboru” (BAJKA 2008: 205–206).

„Pozytywną stroną mediów jest to, iż przezwyciężyły dwie bariery, z którymi do tej pory ludzkość borykała się bezskutecznie: czasu i przestrzeni. To wielka rewolucja w historii życia człowieka na Ziemi. Na naszych oczach ludzkość wchodzi w trzeci etap dziejów. Pierwszy to były czasy wspólnot plemiennych, później narodowych, od początku XX wieku datuje się powstanie społeczeństwa masowego, a już z końcem tego samego stulecia, dzięki rozwojowi mediów, przekształcamy się w społeczeństwo planetarne” (KAPUŚCIŃSKI 2005: 136). Medioznawcy podkreślają, że żyjemy w społeczeństwie medialnym (por. GOBAN-KLAS 2005a, 2005b; MIKULOWSKI POMORSKI 2006a; GOLKA 2008; MICHALCZYK 2008)². Tomasz Goban-Klas definiuje, że jest to społeczeństwo, w którym międzyludzkie kontakty mają w przeważającym stopniu charakter zapośredniczony, medialny, w którym niemal wszystkie działania ludzkie są wspomagane przez techniki medialno-informacyjne, media tworzą kulturę medialną, a infrastruktura medialna jest podstawą sieci i obiegów informacyjnych (GOBAN-KLAS 2007: 18).

Dwie występujące w rozprawie kategorie, takie jak *dialog* i *gatunek*, skłoniły mnie do podejścia interdyscyplinarnego; bliska mi była idea lingwistyki zintegrowanej, językoznawstwa określanego jako „otwarte” (FURDAL 1977). Rozprawa zawiera więc liczne pojęcia z zakresu geno-

---

² Pogląd, że czasy współczesne można nazwać dobą medialną, wyrażają także językoznawcy (BAJEROWA 2003: 158).

logii, stylistyki językoznawczej, teorii komunikacji, medioznawstwa, lingwistycznej teorii tekstu oraz socjolingwistyki czy literaturoznawstwa. Najbliższa metodologicznie była mi perspektywa językoznawcza z wyraźnym nastawieniem genologicznym. W kontekście dialogu nie mogło zabraknąć spojrzenia z perspektywy nauki o komunikacji czy perspektywy interakcjonizmu. Wydaje mi się, że zróżnicowane perspektywy badawcze poszerzają ścieżki interpretacji.

Analizy form dialogu w prasie mieściły się w nurcie badań genologii lingwistycznej³, która traktuje gatunek w sposób zintegrowany. Bliskie były mi spojrzenia Marii WOJTAK (2004a)⁴ i Stanisława GAJDY (1993), ponieważ sam gatunek, za badaczami, traktowałam jako pewien wzorzec tekstu, który ma sobie właściwe wyróżniki gatunkowe. Za autorami także uznałam, że gatunek należy analizować całościowo, z perspektywy kilku jego aspektów, takich jak aspekt strukturalny, poznawczy, stylistyczny i pragmatyczny. Analizując teksty prasowe, traktowałam je jako realizacje gatunkowe. Propozycja Bożeny WIROSZ (2005: 195), aby poszukiwać kategorii „koronnej” w obrębie pola gatunkowego, zaowocowała moją koncepcją, aby za taką kategorię uznać dialog, podchodząc do niego jako do ważnego atrybutu gatunków prasowych. Powstały więc antynomiczne zbiory gatunków: dialogowych i niedialogowych (monologowych).

W pracy tekst prasowy potraktowałam jako twór interakcyjny. Spoglądałam na wypowiedzi prasowe przez pryzmat teorii Michaiła BACHTINA (1986), który każdy tekst ujmuje w perspektywie dialogowej, ponieważ nadawca, pisząc tekst, zawsze projektuje swojego odbiorcę. Szeroko ujęłam dialog jako podstawowy sposób komunikacji i poddałam go oglądowi w perspektywie komunikowania zarówno językowego (KERBRAT-ORECCHIONI 1980; JAKOBSON 1989), jak i medialnego (KUNCZIK, ZIPFEL 2000; GOBAN-KLAS 2005). W perspektywie dialogu jako interakcji przywołałam pojęcie *interakcji językowej* za Stanisławem GRABIASEM (1994); nie mogło także zabraknąć teorii interakcjonizmu symbolicznego Ervinga GOFFMANA (1981). Teoria socjologiczna Goffmana przeniesiona na grunt komunikologii pozwala analizować interakcje między ludźmi w kontekście ich społecznych kontaktów (KIEŁDANOWICZ 2001).

Te dwie perspektywy: dialogu i gatunku – spotykają się we współczesnych teoriach dyskursywnych, w których tekst i gatunek (koronne obecnie pojęcia językoznawcze) traktowane są interakcyjnie (DUSZAK 1998: 117–125). Niniejsza praca wpisuje się w szereg studiów dotyczą-

³ W tym miejscu odsyłam do monografii *Genologia lingwistyczna. Zarys problematyki* Bożeny WIROSZ (2005).

⁴ Wiele prac Marii WOJTAK daje taki obraz myślenia o gatunku, najpełniej jednak autorka wyklada to w monografii *Gatunki prasowe* (2004a).

cych badań dialogu, stylów konwersacyjnych czy interakcyjności dyskursu (KITA, GRZENIA red., 2003, 2004, 2006; WITOSZ red., 2006, 2007).

Literatura dotycząca genologii jest bardzo bogata, poszczególne gatunki dziennikarskie mają już własne monografie (MAZIARSKI 1966; STASIŃSKI 1982; KITA 1998; REJTER 2000; WOLNY-ZMORZYŃSKI 2004; MAGDOŃ 2005). Widoczna jest próba spojrzenia na gatunki z perspektywy przekazu; i tak powstały opisy gatunków radiowych (STECIĄG 2006; STACHYRA 2008), telewizyjnych (GODZIC 2004; SOBCZAK 2006; PTASZEK 2007; SZKUDLAREK-ŚMIECHOWICZ 2010), internetowych (WOLNY-ZMORZYŃSKI, FURMAN red. 2010)⁵.

Do najważniejszych syntetyzujących opracowań dotyczących gatunków prasowych należą monografia Marii WOJTAK *Gatunki prasowe* (2004) i rozprawa Kazimierza WOLNEGO-ZMORZYŃSKIEGO, Andrzeja KALISZEWSKIEGO, Wojciecha FURMANA *Gatunki dziennikarskie. Teoria – praktyka – język* (2006), ciekawe rozstrzygnięcia przynosi także artykuł Zbigniewa BAUERA *Gatunki dziennikarskie* (2008a)⁶.

Zagadnienia dialogu w ujęciu językoznawczym⁷ szczegółowo omówiono w monografiach: Jacka WARCHALI *Dialog potoczny a tekst* (1991), Urszuli ŻYDEK-BEDNARCZUK *Struktura tekstu rozmowy potocznej* (1994) i Anety ZAŁAZIŃSKIEJ *Niewerbalna struktura dialogu. W poszukiwaniu polskich wzorców narracyjnych i interakcyjnych zachowań komunikacyjnych* (2006)⁸.

---

⁵ Nie brakuje rozważań o gatunku z perspektywy językowej (LITWIN 1989; BONDKOWSKA 2005), z perspektywy pewnych klas gatunkowych (LOEWE 2007) czy konkretnego autora (BAUER 2001; NOWACKA 2004; WORSOWICZ 2006a).

⁶ Nie można zapominać o licznych pracach dotyczących gatunków dziennikarskich z wyraźnym nastawieniem na kwestie warsztatowe (NICZYPEROWICZ red., 1996, 2001; ADAMOWSKI red., 2002; WORSOWICZ 2006b; KACZMARCZYK 2006; BORTNOWSKI 2007; WOJTAK 2008; SKWORZ, NIZIOLEK red., 2010).

⁷ Przywołałam teksty na temat dialogu o wyraźnym profilu lingwistycznym, nie brakuje jednak monografii dotyczących dialogu z innych dyscyplin naukowych. Przykładowo, w rozprawie autorstwa Małgorzaty PUCHAŁSKIEJ-WASYL *Nasze wewnętrzne dialogi. O dialogowości jako sposobie funkcjonowania człowieka* (2006) omówiono wewnętrzne dialogi i ich rolę w różnych aspektach ludzkiego funkcjonowania: „wewnętrzne – czyli toczące się w umyśle jednostki – dialogi są nam dobrze znane. Niejednokrotnie bowiem widuje się na ulicy ludzi „mówiących do siebie” (PUCHAŁSKA-WASYL 2006: 8). Do pozycji, w których dialog ujęto z perspektywy innych dyscyplin naukowych, należą: traktująca o filozofii dialogu rozprawa Beaty GIELEWSKIEJ *Dialog we współczesnej edukacji filozoficznej* (2002), publikacja Marcina BROCKIEGO *Antropologia. Literatura – dialog – przekład* (2008), stanowiąca zbiór rozważań o dialogu w kontekście antropologii, oraz wydawnictwo *Dramatyczność i dialogowość w kulturze* (KRAJEWSKA, ULICKA, DOBROWOLSKI red., 2010), które jest „nową propozycją otwarcia dyskusji nad charakterem i zakresem znaczeniowym pojęć dramatyczności i dialogowości” (2010: 9).

⁸ Ważne ustalenia przynoszą artykuły Kazimierza OŻOGA (1991), Krystyny DATY (1991) i Aleksego AWDIEJEWA (1991).

W pracy przedmiotem badań uczyniłam formę dialogu. Samo pojęcie *forma* jest szerokie, tłumaczone jako 'zewnątrzny kształt, postać, wygląd czegoś', 'przejaw, odmiana, rodzaj czegoś' lub 'struktura, budowa' (DUBISZ red., 2008: 929). Dialog potraktowałam jako pewną strukturę złożoną z wymian (WARCHAŁA 1991) – takie formy do odnalezienia w prasie były najłatwiejsze, ponieważ miały „kształt” dialogu, widoczny już na pierwszy rzut oka⁹. Forma dialogu tłumaczona jako 'przejaw', 'postać' pewnych elementów tekstowych była trudniejsza do uchwycenia.

Aby poddać naukowemu oglądowi formy dialogu na łamach prasy, postanowiłam podzielić je na formy wewnątrztekstowe (intratekstowe) i zewnątrztekstowe (intertekstowe). Próba „mapowania” miejsc dialogowych w prasie ma charakter propozycji, zwłaszcza że zaproponowany podział polega na pewnym uproszczeniu – formy wewnątrztekstowe odnajduję dzięki dialogowej strukturze, natomiast formy zewnątrztekstowe będą identyfikowały przejawy dialogu międzytekstowego¹⁰. Zaproponowany podział jest tylko próbą podzielenia rozległego materiału badawczego i pokazania, że dialog w tekście może objawiać się na różne sposoby. Jednocześnie chcę podkreślić, że zdarzały się sytuacje istnienia takich form dialogowych, które można było zaliczyć do obu grup.

Materiałem badawczym były współczesne teksty prasowe (obejmujące okres od początku XXI w. do dziś), zaczerpnięte z dzienników, tygodników i miesięczników¹¹. Analizą objęłam te teksty prasowe, w których była zastosowana formuła dialogu.

Praca składa się z ośmiu rozdziałów. Rozdział pierwszy został poświęcony kwestiom gatunku, który traktowałam jako abstrakcyjny model, wzorzec. Krótki rys najważniejszych badań nad tą kategorią był wstępem do przedstawienia definicji gatunku dziennikarskiego i wskazania specyfiki gatunków medialnych. Do podstawowych aspektów ich funkcjonowania zaliczyłam pakt faktograficzny i kwestie przekazu (medium). Odniosłam się do zagadnienia prasowości tekstu. Następnie przywołałam różnorodne próby typologizacji gatunków prasowych, uznając za podstawowy podział na gatunki informacyjne

⁹ Takie pojęcie formy od razu konotuje takie znaczenie, jak forma do odlewania, powielania.

¹⁰ Różnice w pojmowaniu dialogowości opisywał także Stanisław GAJDA: „Tekst jako środek komunikacji zakłada przekazywanie i rozumienie, a rozumiejąca reakcja odbiorców stanowi istotną siłę uczestniczącą w kształtowaniu tekstu. Orientacja autora na odbiorców, na dialog z nimi przysługuje więc każdemu tekstowi i prowadzi do aktywności odpowiednich środków dialogowości. Może to być tzw. dialogowość wewnętrzna, skryta lub zewnętrzna, wyrażająca się w dialogowej formie podawczej, na którą językoznawcy zwracają uwagę, pomijając pierwszą” (1988: 183).

¹¹ Ich wykaz znajduje się na końcu pracy (zob. Wykaz źródeł).

i publicystyczne. Rozdział zamknęła propozycja podziału gatunków na dialogowe i niedialogowe.

W rozdziale drugim podjęłam próbę scharakteryzowania dialogu. Zwracałam uwagę na kwestie budowy, struktury dialogowej. Ujęłam też termin *dialog* w kontekście rozmowy i konwersacji. Przybliżyłam przede wszystkim dialogową naturę tekstu, zgodnie z Bachtinowską koncepcją dialogu, i przywołałam filozofię dialogu. Następnie, akcentując to, że dialog jest podstawowym sposobem komunikacji, omówiłam dialog w kontekście komunikowania. Przywołałam schematy komunikacji językowej, ale przede wszystkim dialog umieściłam w pewnym schemacie: komunikacji – interakcji – dyskursu. Przytoczyłam pojęcia *komunikowanie masowe/medialne* i *społeczeństwo medialne* oraz teorie komunikowania masowego odwołujące się głównie do kategorii nadawcy i odbiorcy. Rozdział kończy zaznaczenie najnowszych teorii, w których podkreśla się aktywność odbiorcy mediów.

W kolejnych dwóch rozdziałach przeanalizowałam dialog w perspektywie genologicznej. Rozdział trzeci poświęciłam podstawowemu gatunkowi dialogowemu, jakim jest wywiad prasowy. Na początku rozdziału zreferowałam podstawowe ustalenia dotyczące tej formy gatunkowej. Przybliżyłam historię wywiadu, próby jego typologii, przedstawiłam wzorzec tekstu i omówiłam podstawowe wyznaczniki gatunkowe. Następnie, aby zbadać pole gatunkowych metamorfoz, zanalizowałam wywiady, które burzą podstawowe wyznaczniki gatunku. Wyróżniłam trzy kategorie metamorfoz: wywiady twórczo traktujące wypowiedzi interlokutorów – dotyczące kwestii dziennikarskich (osoby przeprowadzającej wywiad) i obejmujące wypowiedzi udzielających wywiadu; wywiady, w których zaburzono dialogowy charakter tekstu; wywiady nawiązujące do innych schematów gatunkowych.

W rozdziale czwartym zanalizowałam dialog w gatunkach monologicznych, uznając za takie wszystkie te gatunki, w których dialog nie jest wpisany w kategorię prototypową i nie jest podstawowym jej wyznacznikiem. Przeanalizowałam dialogowane reportaże, felietony, komentarze i recenzje, w których dialog był strukturą organizującą całość tekstu. Omówiłam próby (za)pisania dialogu w tych gatunkach. Najczęściej autorzy tekstów decydowali się na ten zabieg dziennikarski, korzystając z gatunków mownych (rozmowa potoczna), epistolarnych, dramatu i z gatunków prasowych związanych z dialogiem (wywiad).

W następnych dwóch rozdziałach omówiłam formy dialogu jako formy zewnątrztekstowe; to możliwie najszersze spojrzenie na dialog w prasie. Obecne są tu dwie perspektywy oglądu: interakcyjność i intertekstowość. Rozdział piąty jest analizą dialogu między dziennikarzem a czytelnikiem. Rozpoczyna go omówienie pojęcia interakcyjności.

W tym fragmencie pracy analizowałam ślady odbiorcy w tekście prasowym, uznając za takie: formy adresatywne, wybrane formy gramatyczne, stylizacje na język odbiorcy, specyficzne teksty prasowe, takie jak artykuły poradnikowe, horoskopy oraz teksty – „miejsca” czytelniczej obecności (listy do redakcji, komentarze czytelników). Za przejaw interakcyjności uznałam także metatekst i paratekst.

W rozdziale szóstym spojrzałam na dialog między tekstem a tekstem, czyli omówiłam kwestie intertekstowości. We wstępie do rozdziału zreferowałam pojęcie *intertekstualność*, odnosząc się do najważniejszych tekstów z zakresu teorii literatury i lingwistyki. Omówiłam pokrótce kwestie kolażowości tekstów prasowych i intergatunkowości. Wybrane przeze mnie przykłady intertekstowych dialogów podzieliłam na dwa typy – relacje polemiczne i krytyczne oraz relacje nawiązujące i interpretujące.

Rozdział siódmy jest próbą pokazania tekstów wielogłosowych, odmiennych od tych prezentowanych z perspektywy gatunkowej. Wielogłosy uznałam za przykład wewnętrznego dialogu w tekście prasowym. Ze względu na sposób ich prezentacji wpisałam je w strategię inforozrywkowe i infograficzne w prasie. Zanalizowałam teksty dwugłosowe, które uznaję za szczególnie przykładowy przykład wielogłosów, oraz próbowałam pokazać formy bardziej złożone.

W rozdziale ósmym zanalizowałam formy dialogu z perspektywy miejsc strategicznych w tekście prasowym. Do pozycji strategicznych (w zgodzie z ustaleniami lingwistyki tekstu) zaliczyłam: ramę delimitacyjną tekstu (fragmenty inicjalne i finalne wypowiedzi), tytuły i lidy oraz elementy segmentacji tekstu. Analizując dialogowane miejsca strategiczne, uznałam je za podwójnie atrakcyjne: ze względu na strategiczny charakter tych miejsc i ze względu na występowanie w nich dialogu.

Pracę zamyka zakończenie, w którym formy dialogu posłużyły do szerszego spojrzenia na przemiany w prasie. Na wzrost form interakcyjnych ma wpływ dynamika procesów komunikacyjnych i zmienność uwarunkowań społecznych. Jednocześnie, jak podkreśla Maria WOJTAK: „gatunkom prasowym warto poświęcić nieco więcej uwagi także z tego powodu, że na ich przykładzie można pokazać, w jakim stopniu skomplikowane i wielowymiarowe mogą być relacje między genologicznymi bytami” (2004b: 35).

Niniejsza praca jest próbą spojrzenia na gatunek z perspektywy dialogu, a jednocześnie próbą zapisu miejsc eksploracji dialogu we współczesnej prasie. Z pewnością zaprezentowane w dalszej partii tekstu analizy i interpretacje mają charakter otwarty, trzeba bowiem pamiętać, że „rzeczywistość tekstu jest o wiele bardziej złożona od bardzo nawet dokładnego opisu jego struktur” (WILKOŃ 2002: 146).

Książka jest nieznacznie zmienioną wersją rozprawy doktorskiej obronionej w styczniu 2012 roku na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego. W tym miejscu chciałabym podziękować osobom, bez których nie mogłaby ona powstać. Przede wszystkim serdecznie dziękuję promotorce mojej rozprawy – prof. dr hab. Małgorzacie Kicie – za naukową opiekę i nieskończoną cierpliwość. Recenzentkom – prof. dr hab. Barbarze Kudrze, prof. zw. dr hab. Marii Wojtak i dr hab. Iwonie Loewe – dziękuję za życzliwe przyjęcie mojej pracy i cenne wskazówki.

Indeks nazwisk

- Adamowski Janusz 12
Adams Sally 69
Allan Stuart 28
Allen Woody 177
André-Larochebouvy Danielle 215
Arachid Milena 173
Awdziejew Aleksy 12, 251
- Bachtin Michaił 11, 14, 20–21, 48–49, 56, 185
Bajerowa Irena 10
Bajka Zbigniew 10
Bajon Filip 143
Balbus Stanisław 22, 187, 188
Balcerzan Edward 29, 30
Balowski Mieczysław 23, 27
Baniak Józef 48
Bańko Mirosław 50, 69, 151, 218
Baran Stanley J. 64–65
Barcz Maria 101
Bartmiński Jerzy 230–231, 251
Bartoszcze Roman 58
Bauer Zbigniew 9, 12, 23, 24–25, 27–28, 29, 33, 35, 36, 37, 69, 70, 71, 72, 76, 106, 141, 146, 151, 187, 194, 200, 225, 258
Bausch Pina 257
Baylon Christian 52, 53, 55, 58, 61, 152
Bendyk Edwin 24
Benett James Gordon 37, 72
Bereżecka Monika 180–181
Bernacki Marek 45
Beryt Zdzisław 230
Bielecki Tomasz 245
Bieniasz Monika 224
Bikont Piotr 129–130
Biłas-Pleszak Ewa 187
Blumer Herbert 61
Blumler Jay G. 64
Bogołębska Barbara 151
Bojarski Piotr 190
Bolecki Włodzimierz 9
Bondkowska Magdalena 12, 129, 136
Boniecka Barbara 223, 241
Borcuch Jacek 229, 230
Borowski Marek 201
Bortnowski Stanisław 12, 124, 142, 255
- Boyd Andrew 73
Braddock Richard 59
Bralczyk Jerzy 39
Briggs Asa 30
Brocki Marcin 12
Bryndal Rafał 134–136
Budzyńska-Daca Agnieszka 194
Bugajski Marian 51, 61, 62, 64
Buñuel Luis 259
Burke Peter 30
- Cejrowski Wojciech 86, 88
Celińska Stanisława 102
Chruścińska Monika 226
Chudziński Edward 24, 31, 124, 136
Chyliński Marek 32, 38
Cruz Penelope 261
Culler Jonathan 186
Cybulski Zbigniew 98
Czaplewicz Eugeniusz 43, 48
Czarnecka Katarzyna 172
Czermińska Małgorzata 28, 134
Czyżewski Stanisław 200
- Damięcka Joanna 118, 119
Damięcka Matylda 118, 119
Damięcki Maciej 118, 119, 120
Damięcki Mateusz 118, 119
Data Krystyna 12
Davis Dennis K. 64–65
Dąbrowska Anna 172
Dąbrowska Elżbieta 185
Dąbrowska Urszula 169
DeFleur Melvin L. 53
Długosz-Kurczabowa Krystyna 215
Dobek-Ostrowska Bogusława 10, 50
Dobrowolski Piotr 12, 45
Dobrzyńska Teresa 20, 188, 253
Domańska Agata 225
Domosławski Artur 173, 192
Dostatni Tomasz 197
Dubisz Stanisław 13, 51, 215, 218, 228
Dudko Bożena 114, 207
Duszak Anna 11, 54, 152–153, 156, 189, 193, 253, 265

- Eco Umberto 92
 Eile Marian 129
 Ekiert Janusz 214
- Fabjański Marcin 207
 Fairclough Norman 54
 Fallaci Oriana 107
 Febvre Lucien 58
 Ficek Ewa 168
 Filip Grażyna 172, 173
 Fostakowska Anna 207
 Fotyga Anna 260, 262
 Fras Janina 137, 258, 261
 Fronczewski Piotr 118, 119
 Frycz Jan 78
 Fura Michał 254
 Furdal Antoni 10
 Furman Wojciech 12, 23, 31–32, 34, 36, 70, 72, 136, 137, 141, 216, 229
- Gadacz Tadeusz 48
 Gajda Stanisław 11, 13, 19, 39, 43, 151, 159, 163, 182, 188, 189, 214, 257, 268
 Gałczyński Konstanty Ildefons 135
 Geertz Clifford 22
 Genette Gérard 187
 Geremek Bronisław 190, 191
 Gilowska Zyta 88
 Gluza Renata 247, 254, 263
 Głowiński Michał 19, 185, 186, 187, 188
 Goban-Klas Tomasz 10, 11, 23, 24, 26, 27, 30, 53, 59, 61, 62, 63
 Godzic Wiesław 12, 219
 Goffman Erving 11, 44, 55
 Goldsmith Kenneth 83–84
 Golka Marian 10, 60
 Gowin Jarosław 237
 Górski Robert 84, 85
 Grabias Stanisław 11, 54–55, 56, 61
 Greeley Horace 72
 Grobel Lawrence 69, 107
 Grochola Katarzyna 230, 233–234, 236
 Grodzka Urszula 223
 Gruszczew Siergiej 205
 Grzenia Jan 12, 92, 178, 188, 206, 214, 252
 Gülich Elisabeth 53
 Gurevitch Michael 64
 Gutek Alina 225
 Gwóźdź Andrzej 29
- Handke Mirosław 221
 Hegel Georg Wilhelm Friedrich 47
 Helmick-Beavin Janet 56
 Hicks Wynford 69, 71
 Hofman Iwona 39
 Holland Agnieszka 195
 Hołownia Szymon 156, 177
 Hołówek Dymitr 103
 Hołuszko Ewa/Marek 115, 116, 117
 Hopfinger Maryla 151, 269
 Hopkins Anthony 91
 Hugo-Bader Jacek 115, 117, 157, 205–206, 207, 263, 264
- Izambajewa Swietłana 206
- Jabłońska Urszula 245
 Jachimek Tomasz 84
 Jackson Don 56
 Jakobson Roman 11, 51–53
 Jakubiak Elżbieta 261
 Janda Jędrzej 125
 Janda Krystyna 125, 174–176
 Janeczek Michał 207
 Janowska Katarzyna 85
 Jaruga-Nowacka Izabela 172
 Jastrun Tomasz 156, 241
 Jedliński Ryszard 124, 142
 Jenkins Henry 29
- Kacprzak Alicja 187
 Kaczmarczyk Michał 12, 23
 Kaczmarek Bożydar L.J. 50
 Kaczyńska Maria 100
 Kaczyński Jarosław 89, 96, 178, 256, 261
 Kaliszewski Andrzej 12, 23, 24, 25, 31–32, 34, 36, 70, 72, 136, 137, 141, 216, 229
 Kałkowska Anna 171
 Kałużyński Zygmunt 142
 Kamińska-Szmaj Irena 258
 Kapuściński Ryszard 10, 28, 191, 192
 Karpus Zbigniew 268
 Karwatowska Małgorzata 171
 Kasperski Edward 20
 Katende Dorota 174
 Katz Elihu 59, 64
 Kawka Maciej 28, 117
 Kąkolewski Krzysztof 114
 Kenichi Koyama 60
 Kerbrat-Orecchioni Catherine 11, 47, 52–53, 215

- Kępa-Figura Danuta 39, 189
Kiedanowicz Marta 11, 55
Kisiel Aleksandra 225
Kita Małgorzata 12, 31, 38, 39, 45, 47, 53,
56, 69, 70, 71, 73, 74–75, 76, 82, 83, 92,
111, 112, 152, 178, 213, 215, 268, 269
Klich Bogdan 178
Klinke Łukasz 85
Kłoskowska Antonina 58
Kłoś Alex 104
Krysiak Piotr 225
Kobosko Michał 156, 157
Kochan Marek 194
Kodymowski Jędrzej 90
Kofta Krystyna 241
Kolińska-Dąbrowska Małgorzata 179
Kolumb Krzysztof 256
Kołodziejczyk Krzysztof 89
Kołtun Bartłomiej 64
Komorowski Bronisław 244
Komuda Elżbieta 223
Kondrat Marek 118, 119
Kopacz Katarzyna 242
Kortka Dariusz 137
Kot Wiesław 113, 114
Kotowski Wojciech 221
Kowalski Tadeusz 182
Kozłowski Roman 48
Krajewska Anna 12, 45
Krajski Stanisław 95
Krall Hanna 190
Krauz Maria 142
Kress Gunther 266
Kristeva Julia 47, 185
Królikowski Wiesław 90
Krzysztofek Kazimierz 60
Kublik Agnieszka 97–99
Kudra Barbara 38, 111, 267
Kulawczyk Jakub 261
Kunczik Michael 11, 58, 59, 63
Kurc Bartosz 105
Kurek Piotr 227
Kurkowska Halina 39
Kurzawski Mateusz 89
Kutz Kazimierz 259
Kuźniar Jarosław 89
Kwaśniewska Jolanta 174
Kwaśniewski Tomasz 104, 174, 263–264
Kwosek Jacek 194
Łabocho Janina 28, 57
Lasswell Harold Dwight 58–59
Lejeune Philippe 28
Lem Stanisław 79
Leszczyński Adam 191
Lipińska Olga 259, 262
Lippold Friederike 245
Lisowska-Magdziarz Małgorzata 23, 26, 34
Litwin Jadwiga 12, 114, 123
Loewe Iwona 12, 24, 31, 39, 153, 157, 187,
192–193, 254, 258
Łącz Laura 118
Łukaszewicz Olgierd 118
Łojek Jerzy 30
Machalica Piotr 103
Machiavelli Niccoló 191
Macierewicz Antoni 260, 262
Magdoń Andrzej 12, 34, 72, 111, 114
Majewski Szymon 85–86, 96–97, 222, 241
Majkowska Grażyna 38, 39, 111
Makowska Grażyna 221
Makłowicz Robert 129–131
Manovich Lev 151
Marchewka Grzegorz 89
Marcinkiewicz Kazimierz 89
Marcjanik Małgorzata 161, 162, 164, 166
Markiewicz Henryk 254
Markowski Grzegorz 135
Marks Karol 47
Maroszczuk Grażyna
Masłowski Władysław 160–161
Maślanka Julian 194
Matyjaszczyk Krzysztof 173
Maziarski Jacek 12, 23, 24, 25, 27, 31, 33,
34, 37, 114, 137, 227
Maziarski Wojciech 195
Mazurczyk Lech 242
Mazurek Robert 243–244, 261
McLuhan Marshall 29, 30, 33, 60
McQuail Denis 26, 57, 61, 63
Meissner Marek 135
Meller Marcin 85
Michalczyk Stanisław 10, 58, 60
Michnik Adam 95
Miczka Tadeusz 26
Mignot Xavier 52, 53, 55, 58, 61, 152
Mikołajczuk Agnieszka 231
Mikoszewska Kaja 237

- Mikułowski Pomorski Jerzy 10, 29, 65, 152, 181–182, 268
Milewicz Ewa 191
Miller Leszek 86
Misiewicz Magdalena 207
Mitosek Zofia 185
Mokranowska Zdzisława 129, 136
Motek Magdalena 261
Monroe Marilyn 106
Morawski Cezary 232
Morin Edgar 62
Morozowski Andrzej 129, 131–134, 260
Morris Richard B. 72
Mosiołek-Kłosińska Katarzyna 39
Mrozowski Maciej 31, 63, 64, 269
Mucha Anna 80
Mucharski Piotr 85
Mukařovský Jan 46
Myśliński Jerzy 30
- N**
Najsztub Piotr 96
Napieralski Grzegorz 244
Nasiłowska Anna 222
Nęcki Zbigniew 152
Niczyperowicz Andrzej 12, 129, 136
Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława 231, 251
Niemczycki Zbigniew 240
Nierenberg Bogusław 24
Niewiadomska Iwona 197
Niziołek Andrzej 12
Noelle-Neumann Elisabeth 64
Nosowska Katarzyna 91
Nowacka Beata 12, 192
Nowak Paweł 9, 171
Nowak Włodzimierz 167, 190, 200, 207, 245
Nowakowska Anna 179
Nowicki Jan 129
Nowosad-Bakalarczyk Marta 231
Nurowska Maria 241
Nycz Ryszard 186, 187, 199
Nykiel Milena 137
- Ogonowska Agnieszka 24, 26, 55, 64
Olbrychski Daniel 118
Olejnik Monika 97–99
Ong Walter J. 56, 57
Opacki Ireneusz 9, 22
Orliński Wojciech 138–141
Ostałowska Lidia 265
Ostrowska Wanda 80
Orłowski Witold 138–141
Ostałowska Lidia 265
Ostapski Ryszard 102
Ostaszewska Danuta 153
Ożóg Kazimierz 12, 164
- P**
Pakula Alan J. 71
Palikot Janusz 89
Paltrow Gwyneth 91
Pałuszyńska Edyta 257
Panuś Tadeusz 221
Paradowska Janina 173
Pasternak Karolina 180
Pawlicki Antoni 241
Pawlus Marta 45
Pawłowski Roman 117
Peirce Charles Sanders 47
Pepliński Wiktor 30
Piegat Wiesław 169
Piekot Tomasz 32, 35, 167–168, 266
Pietras Marek 86
Pisarek Walery 23, 24, 25–26, 30–31, 36, 37, 50, 62, 155, 164, 194, 216, 252, 255, 258, 263, 265.
Pisarkowa Krystyna 46
Pitt Brad 80
Piwowski Marek 119
Plantin Christian 47, 215
Polański Kazimierz 44
Preis Kinga 196, 196
Prus Maciej 118, 119
Przybylski Ryszard K. 104
Przybytek Justyna 226
Ptaszek Grzegorz 12
Puchalska-Wasył Małgorzata 12
Pytka Ewa 222
Pyzikowska Anna 64
- R**
Rabij Marek 194
Racewicz Joanna 99
Raczek Tomasz 142
Raible Wolfgang 53
Rapak Waclaw 20
Redzisz Monika 180–181
Rejter Artur 12, 113
Reszka Paweł P. 197
Robinson Michael 242
Rogowska Barbara 106
Rott Dariusz 30

- Russ-Mohl Stephan 32, 38
Rydzyk Tadeusz 95
Rzeczkowski Grzegorz 219
- Sadowska Małgorzata 180
Salawa Aleksandra 229
Saloni Zygmunt 44, 47
Samsonowicz Henryk 190
Satkiewicz Halina 39
Schopenhauer Artur 194
Sekielski Tomasz 129, 131–134, 260
Sienkiewicz Piotr 60
Sieradzka-Mruk Agnieszka 159
Sijka Agnieszka 88
Silverblatt Art 64–65
Sinko Zofia 45
Sitarczyk Małgorzata 197
Skorupka Stanisław 39
Skrzynecki Piotr 129
Skudrzykowa Aldona 45, 55, 112, 267
Skwarczyńska Stefania 20, 129, 171
Skworz Andrzej 12
Sławiński Janusz 47, 185, 186
Sławkowa Ewa 137, 192
Słupek Lucyna 33
Snyder Louis 72
Sobczak Barbara 12, 73
Socha Jakub 229
Stachyra Grażyna 12
Stasiński Piotr 12, 124
Staszczyk Zygmunt 91
Staszewski Wojciech 245
Steciąg Magdalena 25, 73
Stępień Tomasz 69, 71, 73
Sujkowska-Sobisz Katarzyna 187
Sulek-Kowalska Barbara 255
Szczepański Marek S. 60
Szczepański Wiesław 222
Szczepkowska Joanna 107, 127, 136, 196, 197
Szczęsna Emilia 64
Szczurek Ewa 39
Szczygieł Mariusz 71, 207, 264
Szczypiorski Andrzej 37
Szelańska Dorota 230, 233–234, 236
Szewczuk Adam 223
Szkudlarek-Śmiechowicz Ewa 12
Sztaba Adam 233
Szulakiewicz Marek 268
Szulczewski Michał 25, 34, 35, 36, 194
- Szumny Mirosław 264
Szygalski Piotr 85
Szyłak Jerzy 104
- Ślowska Magdalena 73, 104, 188, 255
Środa Magdalena 221
Świąder Barbara 84
Święcicka Małgorzata 45
- Taylor Lisa 29, 188
Thompson John B. 62
Tochman Wojciech 120, 201–202
Toeplitz Krzysztof Teodor 104, 241
Toffler Alvin 160
Tokarski Ryszard 9
Tokarz Bożena 268
Tomczuk Jacek 71
Torańska Teresa 207
Trade Gabriel 61
Truściński Przemysław 104
Trzcieniecka-Schneider Irena 160
Trzynadłowski Jan 30, 32, 37, 69, 92, 171, 176
Tusk Donald 133, 256
Tyszkiewicz Beata 81
- Ulicka Danuta 12, 45
Umesao Tadło 60
- Van Leeuwen Theo 266
- Wachowski Andrew 207
Wachowski Laurence 207
Wajda Andrzej 97, 98, 99, 180
Wałęsa Lech 180
Warchał Jacek 12, 13, 44, 193, 216, 217, 231, 253
Warhol Andy 83
Warlikowski Krzysztof 102, 103
Warzecha Łukasz 135
Wasilewska Katarzyna 143–145
Wasilewski Jacek 143–145
Wasiljew Michaił 205
Watzlawick Paul 56
Wielgus Stanisław 119
Wildstein Bronisław 119
Wilkoń Aleksander 15, 20, 22, 34, 46, 75, 187, 188, 190, 213
Willis Andrew 29, 188
Wiśniewska Karolina 89
Witosz Bożena 11, 12, 19, 20, 21, 22, 38, 49, 54, 157, 161, 167, 268

- Władyka Wiesław 30
Wojewódzki Jakub 177
Wojtak Maria 11, 12, 15, 19, 21–22, 23, 24,
35, 36–37, 38, 39, 69–70, 73–74, 75, 76–77,
102, 112, 124, 127, 136–137, 146, 154, 160,
168, 171, 172, 174, 179, 189, 190, 192, 193,
214, 227, 233, 268, 269
Wolańska Ewa 253
Wolny-Zmorzyński Kazimierz 12, 23, 24,
25, 28, 31–32, 34, 36, 37, 70, 72, 113,
123–124, 136, 137, 41, 216, 229
Wołoszański Bogusław 119
Wołyniec Krzysztof 89
Worsowicz Monika 12, 34, 37, 70, 193, 194,
196, 197, 216
Wójcik Marcin 84, 85
Wyka Kazimierz 207, 208
Wyspiański Stanisław 207, 208
Wyszyńska Małgorzata 113
Young Brigham 72
Zagórski Filip 172
Zalewski Igor 243–244
Załażyńska Aneta 12, 46
Zamachowski Zbigniew 240
Zapasiewicz Zbigniew 118, 119
Zaśko-Zielińska Monika 20, 27
Zawadzki Konrad 30
Zielewska Beata 48
Ziobro Zbigniew 86
Ziółkowski Marek 54
Zipfel Astrid 11, 58, 59, 63
Zwiefka-Chwałek Agnieszka 178
Żeromski Stefan 142
Żmigrodzka Bożena 171
Żukowska Zofia 190
Żuławski Andrzej 77
Żydek-Bednarczuk Urszula 12, 31, 38, 39,
44, 45, 46, 51, 53, 54, 73, 151, 188, 216,
252, 253, 255
Żyłko Bogusław 20, 49

Magdalena Ślawska

Dialogue forms in the press genres

Summary

Monography is an attempt to describe various aspects of dialogue in the press from the genological perspective. The two main categories presented in this thesis, i.e. the dialogue and the genre, were the reason to make it an interdisciplinary work. Consequently, the thesis includes a number of terms from the domains of genology, communications, media studies, linguistic theory of the text as well as sociolinguistics or literature. The linguistic perspective focusing on genology was the closest theory to the topic of this thesis in terms of methodology. The thesis references a series of studies related to dialogue, conversational styles or interactivity of discourse.

The analyses of dialogue forms in the press are set in the stream of linguistic genology which presents the genre in an integrated manner. Analyzed press texts were treated as genre-based texts. I treated a dialog as an important discriminant of press genres and I created two antonymous classes of genre: dialogue and non-dialogue (monologue) genre.

In the thesis press texts were treated as interactive constructs, because the sender writing the text always projects his/her recipient. Dialogue was perceived as a basic means of communications and presented from the prospect of linguistic communication as well as media intercommunication.

To analyze dialogue forms, as presented in the press, they were divided into intratextual and extratextual (including intertextual) forms. An attempt to “map” locations of dialogues in the press was presented as a kind of proposal, especially that the suggested division consists in a certain simplification – the intratextual forms are derived from the structure of a dialogue (a question and an answer), whereas extratextual forms will present the intertextual dialogue and the dialogue with the reader.

The research material for this thesis included contemporary press texts (starting from the early 21st century up until now) taken from dailies, weeklies and monthlies.

The thesis consists of eight chapters. First chapter is devoted to genre issues, explanation of the definition of journalistic genre and indication of the specificity of media genres. The basic aspects of their functioning include the factographic pact and the aspect of the message (media). The chapter presents the issue of “press character” of a text.

Chapter two attempts to characterize the notion of dialogue. It focuses on the aspects of dialogue structure. It also includes the dialogue in the context of discourse and conversation. The chapter presents in details the dialogue nature of text and refers to the philosophy of dialogue. Then, it discusses the dialogue in the context of communications.

The next two chapters analyze the dialogue from the genological perspective. Chapter three is devoted to the basic dialogue genre, i.e. the press interview. I analyzed metamorphoses of interviews, which deny the basic determinants of the genre.

Chapter four analyzes the dialogue in monologue genres, i.e. any genres, where the dialog is not a model or prototype of the genre. It analyzes dialogue reports, feuilletons, comments and reviews, where dialogue formed a structure organizing the text as a whole.

The next two chapters discuss forms of dialogue as extratextual forms, i.e. the widest possible view on dialogue in the press. Those are the two perspective opinions: interactivity and intertextuality. Chapter five analyses the dialogue between a journalist and a reader. Chapter six discusses the dialogue between two texts, i.e. it presents the aspects of intertextuality.

Chapter seven forms an attempt to show polyphonic texts, different from those presented from the generic perspective.

Chapter eight analyses the forms of dialogue from the perspective of strategic locations in the press text.

The dialogue forms has been used to get broader view on transformation of the press. The described phenomena, explicitly underlined in the dialogue forms, can be trends, which somehow depict the press discourse. These certainly include: interactivity and intertextuality of the press, attractiveness, creativity, dialogicity and polyphony of texts, visuality (graphization of press texts) and individualization of language.

Magdalena Ślawska

Die Dialogformen in Pressegeattungen

Zusammenfassung

Die vorliegende Monografie ist ein Versuch, verschiedene Dialogformen in der Presse aus genologischer Sicht zu untersuchen. Die hier auftretenden Kategorien – Dialog und Gattung – haben die Verfasserin dazu bewegt, eine interdisziplinäre Untersuchung durchzuführen. Die Abhandlung beinhaltet also viele Begriffe aus dem Bereich der Genologie, der Kommunikationstheorie, der Medienwissenschaft, der linguistischen Theorie des Textes, der Soziolinguistik und der Literaturwissenschaft. Für ihre Zwecke fand die Verfasserin eine genologisch orientierte sprachwissenschaftliche Methode am besten. Ihre Monografie passt in eine ganze Reihe von Forschungen über Dialog, Gesprächsstile oder Interaktivität des Diskurses hinein.

Die in der Presse vorkommenden Dialogformen wurden hinsichtlich der linguistischen Genologie analysiert, die diese Gattung als integriert betrachtet. Die Verfasserin untersuchte ausgewählte Preetexte als verschiedene Gattungen vertretende Formen. Da sie den Dialog für ein wichtiges Charakteristikum der Pressegeattungen hielt, unterschied sie zwei widersprüchliche Mengen: dialogische und nicht dialogische (monologische) Gattungen.

Ein Preetext wurde in der Abhandlung als eine interaktive Struktur betrachtet, weil der Sender bei Erstellung des Textes immer seinen potentiellen Rezipienten in Rücksicht nimmt. Der Dialog als eine grundlegende Kommunikationsform wurde hier unter dem sprachlichen und medialen Aspekt untersucht.

Für analytische Zwecke wurden die in den Zeitungen erscheinenden Dialogformen in innertextuelle und intertextuelle Formen geteilt. Die Verfasserin schlägt nämlich eine Abbildung von Dialogstellen in der Presse vor, zumal eine solche Einteilung eine gewisse Vereinfachung ist: innertextuelle Formen werden zwar dank der Dialogstruktur (Frage und Antwort) gefunden und auf intertextuelle Formen deuten ein intertextueller Dialog und ein Dialog mit dem Leser hin.

Als Forschungsmaterial dienten gegenwärtige (vom Anfang des 21. Jahrhunderts bis zum heutigen Tage entstandene) und den Tageszeitungen, Wochenblättern und Monatszeitschriften entnommene Preetexte.

Die Monografie besteht aus acht Kapiteln. Das erste von ihnen ist der Gattung selbst gewidmet. Die Verfasserin definiert die journalistische Gattung und nennt, ihrer Meinung nach, charakteristische Merkmale der medialen Textgeattungen: den faktografischen Pakt und die mit der Übermittlung verbundenen Fragen (Medium). Außerdem bezieht sie ihre Stellung zur Anpassung des Textes für den Zeitungsbedarf.

Im zweiten Kapitel wird es versucht, den Dialog zu charakterisieren. Die Verfasserin schenkt die Aufmerksamkeit der Struktur des Dialogs, der von ihr im Zusammenhang mit dem Gespräch und der Konversation betrachtet wird. Hier erörtert sie auch die dialogische Natur des Textes, die Philosophie des Dialogs und den Dialog als ein Kommunikationsmittel.

In den zwei nächsten Kapiteln wird der Dialog aus genealogischer Sicht analysiert. Das dritte Kapitel stellt die grundlegende dialogische Gattung, nämlich ein Zeitungsinterview dar; die Verfasserin untersucht verschiedene Gattungsmetamorphosen des Interviews, in deren Folge die bisherigen Hauptmerkmale der Gattung verändert werden. Im vierten Kapitel dagegen wird der Dialog hinsichtlich der monologischen Gattungen betrachtet. Für eine monologische Gattung werden dabei alle solche Gattungen gehalten, in denen der Dialog ins Gattungsmuster nicht hineinpasst. Analysiert werden hier dialogische Reportagen, Feuilletons, Kommentare und Rezensionen, in denen der Dialog eine textkonstituierende Struktur war.

In weiteren Kapiteln bespricht die Verfasserin die Dialogformen als intertextuelle Formen, was ihr ermöglicht, den Dialog in der Presse hinsichtlich der Interaktivität und Intertextualität in ganzer Bandbreite zu betrachten. Das fünfte Kapitel ist eine Analyse des von einem Journalisten geführten Dialogs mit dem Leser und das sechste handelt von den Wechselbeziehungen zwischen zwei verschiedenen Texten.

Das siebte Kapitel präsentiert mehrstimmige, von der Gattungsstruktur abweichende Texte und in dem achten Kapitel werden die Dialogformen in Bezug auf strategische Stellen in einem Zeitungstext untersucht.

Die Dialogformen halfen der Verfasserin, den in dem Pressebereich stattfindenden Wandel ganzheitlich zu betrachten. Sie stellen zwar die Tendenzen dar, welche den in der Presse geführten Diskurs in gewisser Weise schildern. Dazu gehören sicherlich: Interaktivität und Intertextualität der Presse, Attraktivität, Kreativität, dialogischer und mehrstimmiger Charakter der Texte, Visualität (Grafik der Zeitungstexte) und Individualisierung der Sprache.

Magdalena Ślawska – doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, absolwentka filologii polskiej i politologii ze specjalnością dziennikarstwo i komunikacja społeczna, adiunkt w Zakładzie Dziennikarstwa Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół zagadnień genologii lingwistycznej, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków dziennikarskich, pragmatyki i stylistyki tekstów prasowych, problematyki konwergencji gatunków medialnych oraz świadomości gatunkowej nadawców i odbiorców mediów. Jest autorką kilkunastu artykułów naukowych z dziedziny genologii lingwistycznej, współredaktorką tomów *Transdyscyplinarność badań nad komunikacją medialną* oraz członkinią Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej i Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego.

Magdalena Ślawska

Formy dialogu w gatunkach prasowych

Więcej o książce

CENA 46 ZŁ | ISSN 0208-6336
(+ VAT) | ISBN 978-83-8012-133-1

